

УДК [37.026.016:811.161.2'243](075)

УСПІШНЕ ЗАВЕРШЕННЯ ПРОЄКТУ

«Я БУДУ ЛЮБИТИ УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ, О!»

(Рецензія на підручник: Наталія Бартків, Ксенія Бородин. Яблуко: підручник української мови як іноземної (рубіжний рівень). Львів: Видавництво УКУ, 2022. 304 с.)

Олеся Лазаренко

*Європейський університет Віадрина у Франкфурті-на-Одері
Мовний центр Віадрина
Große Scharrnstraße, 59, 15230, Frankfurt (Oder) Deutschland
тел.: 4933 555 34 37 16
ел. пошта: lazarenko@europa-uni.de
<https://orcid.org/0000-0002-3121-1594>*

У рецензії характеризується підручник з вивчення української мови як іноземної для рубіжного рівня з серії «Яблуко», що вийшов друком у Львові у 2022 році, у видавництві Українського Католицького Університету. У 2015 році світ побачили два підручники запланованої у Школі української мови та культури при УКУ цієї навчальної серії – авторства Мар'яни Бурак для базового рівня та Олени Синчак для вищого рівня. Рецензоване видання є завершальним кроком у розробці проєкту під вже нині добре впізнаваною та легендарною назвою «Яблуко», що є насправді оригінальним акронімом «Я Буду Любити Українську Культуру, О!». Авторки Наталія Бартків і Ксенія Бородин, слідуючи розробленим принципам укладання цього типу підручників та спираючись на власний багатий викладацький досвід, створили надзвичайно цінний інтелектуальний продукт, покликаний навчити української мови не тільки іноземців, але й тих осіб, для кого українська мова є або стає успадкованою, що відбиває актуальну ситуацію у зв'язку з формуванням нової української діаспори в Європі. Знаковим є також те, що публікація навчального комплексу була присвячена Дню української писемності та мови, який вперше відбувався в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну після лютого 2022 року.

Проаналізовано структуру підручника, основні навчальні підходи та методи представлення граматичного і тематичного матеріалу, рівень опрацювання практичних завдань і вправ, скерованих передусім на розвиток комунікативних умінь та навичок у тих, хто вивчає українську мову. Відзначено, що важливими елементами «Яблука» рубіжного рівня є також лінгвокраїнознавчі аспекти, які знайомлять читачів із українською історією та культурою, щоденним життям та давніми українськими традиціями.

Викладений навчальний матеріал у підручнику авторства Ксенії Бородин та Наталії Бартків вповні відповідає «Стандартизованим вимогам до викладання української мови як іноземної» (Київ, 2020) і враховує норми чинного Українського правопису 2019 року.

Ключові слова: підручник, українська мова як іноземна, українська мова як успадкована, лінгводидактика.

DOI:

Лінгводидактична дисципліна «Українська мова як іноземна» (далі – УМІ) є відносно молодим напрямком у вітчизняному мовознавстві, хоча із дуже давніми традиціями – згадаймо хоча б німецькомовні граматики і підручники Ст. Смаль-Стоцького і Т. Гартнера (Берлін, 1913) [10], Василя Сімовича (Відень, 1918) [9] чи Ярослава Рудницького (Берлін, 1940) [8]. Активний розвиток цього предмету припадає на часи, коли Україна здобула незалежність у 90-х роках – саме тоді посилився інтерес до країни, до її історії, культури та мови: «Очевидно, що здобуття Україною незалежності стало надзвичайно вагомим політичним фактором, – зазначає українська дослідниця, фахівчиня у галузі лінгводидактики Ганна Швець, – який стимулював повноцінний розвиток методики викладання УМІ в Україні та за кордоном» [7, 59–60]. Як наслідок,

виникла велика потреба у створенні методологічної та практично-навчальної бази щодо викладання української мови як іноземної з тим, аби удоступнити і передати іноземним громадянам знання й уміння спілкуватися нашою мовою згідно з тими загальними стандартами, які вже діяли у всьому академічному світі.

Темі методологічних особливостей викладання української мови для іншомовної аудиторії присвячено багато наукових досліджень, де йдеться передусім про опис і переваги різних підходів у навчанні – наприклад, функціонального чи комунікативного; про різні чинники, прийоми і методи вивчення мови іноземними студентами чи слухачами; про підбір, укладання і подачу мовного матеріалу тощо. Практично реалізувати і застосувати усі найважливіші, вже сформовані в теоретичній царині української лінгводидактики наукові принципи були покликані саме підручники і посібники з української мови як іноземної, яких на сьогодні налічується велика кількість як вітчизняного, так і зарубіжного видавництва [пор. 3]. Серед них дуже вагоме і помітне місце займає навчально-методичний комплекс для поглибленого вивчення української мови в чужомовній аудиторії «Яблуко» видавництва Українського Католицького Університету у Львові.

За творчим задумом викладацького колективу Школи української мови та культури УКУ була сформульована мета укласти і опублікувати три підручники, символічно названими «зеленим», «жовтим» і «червоним» «Яблуком», що відповідав би за способом поступового дозрівання яблуневих плодів трьом рівням опанування української мови: базовому, середньому і вищому (за Загальноосвітнім стандартом з української мови як іноземної МОНУ (2014 рік), а згодом відповідно до Стандартизованих вимог до рівнів володіння українською мовою як іноземною МОНУ за 2020 рік). Обставини склалися так, що першими побачили світ у 2015 році підручники «Зеленого» і «Червоного» «Яблука» авторок Мар'яни Бурак [2] та Олени Синчак [5], які одразу після виходу у світ стали сенсацією серед викладачів і студентів як в Україні, так і за кордоном. Яскраво й разом з тим дуже ошатно видані книжки слідували новітній комунікативно зорієнтованій методиці викладання УМІ із застосуванням саме індуктивного методу подання навчальних матеріалів. Закладений у структуру модульний принцип якнайкраще відповідав меті підручників через комунікативні теми представити усю необхідну граматично-лексичну та текстово-жанрову інформацію, а також уможлиблював в рамках одного модуля працювати з усіма видами мовленнєвої діяльності (слухання, читання, говоріння та письмо). Важливими елементами, безсумнівно, були також лінгвокраїнознавчі аспекти, які знайомили читачів із українською історією та культурою, щоденним життям та давніми українськими традиціями. А такі частини, як «Аудіоматеріали» та «Тексти для аудіювання», «Граматичний довідник», «Таблиці», «Робочий зошит», «Ігрові додатки», «Тестові завдання для викладачів», «Словники до уроків» тощо стали неocenними помічниками у закріпленні здобутих знань і їх активному застосуванні в різних мовленнєвих ситуаціях.

Нині настав час на нову сенсацію, яка, зрештою, є очікуваною і закономірною, оскільки мова йде про «жовте» – рубіжного рівня (B1) – «Яблуко» авторства Наталії Бартків і Ксенії Бородин, яке укомплектує собою навчально-методичний проєкт співробітників і співробітниць Школи української мови та культури при УКУ у царині викладання української мови як іноземної.

Згідно принципів укладання серії «Яблуко» підручник містить одномовний

матеріал і структурно поділяється на 12 модулів, які у свою чергу охоплюють такі підтеми: «Вчимо слова та слухаємо», «Граматика» (двічі), «Читаємо та обговорюємо», «Культура», «Говоримо українською», «Читаємо українською». Як бачимо, тут одразу – на перших сторінках у змісті – виконуються всі умови щодо опанування комунікативних умінь і навичок за прийнятими в академічному світі видами мовленнєвої діяльності (слухання, читання, письмо, говоріння). Подібно, як і у попередніх підручниках, чітко простежується ідея підпорядкувати граматичний матеріал саме комунікативним потребам тих, хто вивчає за цим підручником українську мову як іноземну або як успадковану. Цьому сприяють, наприклад, цікаві діалоги і тексти, до яких згодом через аудіювання добираються відповідні форми іменників чи дієслів, а вже тоді формуються правила, що дозволяє студентам і студенткам відчути себе справжніми першовідкривачами української граматики.

Прикметними є схеми подання граматичного матеріалу української мови не як рідної, а саме як чужоземної або як успадкованої, що втілюється, зокрема, на прикладі іменникової парадигми: замість звичного порядку від називного до кличного відмінку маємо тут більш практичний для іншомовної аудиторії уклад: знахідний відмінок (істоти, неістоти), родовий відмінок, місцевий відмінок, давальний відмінок, орудний відмінок.

Неймовірно цікавими є розповіді про відомі постаті і явища української культури (про Святослава Вакарчука, Богдана Гаврилишина, про молодіжну організацію «Пласт»), про місцеві цікавинки (наприклад, у Львові) чи природу України (наприклад, про Карпати), про мову і мовну ситуацію в Україні (статус кримськотатарської мови) тощо. Ця культурознавча частина підручника, на нашу думку, дуже урізноманітнює процес вивчення іноземними студентами і студентками української мови і допомагає їм швидше зорієнтуватися в незнайомих ситуаціях, пов'язаних із перебуванням у незнайомій країні. «Ми дуже щасливі презентувати плід нашої багатолітньої праці. Писали книгу з великою любов'ю, і вона містить відбиток тієї України, яка була у нас до початку повномасштабної війни. Сподіваємося, наш підручник посприє кращому розумінню і більшій підтримці України у світі, а відтак – і нашій перемозі», – стверджує Наталія Бартків в одному інтерв'ю [6], а її співавторка Ксенія Бородін додає: «Ми віримо, що наш підручник стане надійною підтримкою для всіх, хто хоче глибше пізнати українську мову і культуру» [Там само].

Візуально підручник дуже мистецько оформлений – кольорові, яскраві і часто веселі ілюстрації, цікаві світлини, вдале підкреслення важливих граматичних чи комунікативних моментів: «*Тепер я вмію говорити про те...*», «*Тепер я вмію сказати...*», «*Тепер я можу прочитати і зрозуміти...*», номери сторінок на тлі яблуневих листків. Це ніби ще раз підтверджує і закріплює здобуті під час уроку навички і оцінює мовленнєву компетенцію слухача чи слухачки.

Згідно традиції підручник містить «Аудіотексти», «Словник», «Граматичний довідник», «Таблиці», а також рубрика «Словник дієслів». Беззмінним практичним доповненням є «Робочий зошит», де за чітко структурованим принципом на базі спеціально розроблених вправ закріплюється вивчене на відповідному уроці.

Важливо вказати, що усі навчальні матеріали з підручника пані Ксенії та пані Наталії протягом довгого часу перебували в процесі апробації, і у цьому авторкам допомагали їхні колеги як з України, так з інших країн світу. Рецензентка сама була свідком того, з яким зацікавленням сприймаються студентами на практичних за-

няттях граматичні і творчі завдання з «Яблука», а також мала можливість особисто спілкуватися із авторками Мар'яною Бурак та Ксенією Бородін на міжнародній школі Віадрінікум у Франкфурті-на-Одері (серпень 2017), отримуючи при цьому безцінні фахові консультації.

Абсолютно новітнім, на нашу думку, є те, що авторки підручника наголосили у передмові про розширення сфер вжитку їхньої навчально-практичної праці в іншомовному середовищі. Йдеться про те, що підручником можуть користуватися не тільки іноземці, але й учні та студенти, для яких українська мова є успадкованою (далі – УМУ), тобто такою, якою вони послуговуються, перебуваючи за межами України, що, безсумнівно, передбачає інші лінгводидактичні підходи до опанування своєї мови за кордоном: «Українська мова як успадкована – українська мова, яку вивчають у різних закладах за кордоном і якою розмовляють в окремих сферах поза межами України особи, які мають українське походження. Традиційно учні чи студенти ... мають усні навички володіння мовою...» [4: 192]. Ця цитата української дослідниці у сфері викладання УМІ та УМУ дуже чітко перегукується зі слушним твердженням авторок рецензованого видання у Вступі: «Крім того, цей підручник стане у пригоді студентам, для яких українська мова є успадкованою. Зазвичай вони мають певний запас готових фраз і можуть використовувати їх, спілкуючись на побутові теми, однак їм часто бракує структурованих знань з граматики. Завдяки цьому підручнику такі студенти зроблять якісний стрибок від репродуктивного до продуктивного мовлення» [1: 3]. **Вважаємо це висловлювання дуже цінним та актуальним** з огляду на те, що нині активно через низку геополітичних процесів (передусім це – воєнні дії на території України та вимушена міграція) в Європі формується нова українська діаспора, створюються різноманітні навчальні центри, де українські діти та підлітки можуть і далі навчатися рідної мови, яка у закордонних шкільних програмах починає набувати статусу успадкованої.

У цілому складається дуже позитивне враження від цієї, не побоїмося так висловитися, революційної дидактичної праці для вивчення української мови як іноземної для рубіжного рівня зокрема і комплексу «Яблука» загалом. Викладений навчальний матеріал у підручнику авторства Наталії Бартків і Ксенії Бородін вповні відповідає «Стандартизованим вимогам до викладання української мови як іноземної» (Київ, 2020) і враховує норми Українського правопису 2019 року. Залишається тільки уклінно подякувати укладачкам за їхні старання згідно новітніх тенденцій у лінгводидактиці навчання іноземних та успадкованих мов по-сучасному і у той же час із українським колоритом удоступнити українську мову усім, хто прагне запізнитися з нашим краєм, і відкрити для всіх зацікавлених українську історію, культуру та звичаї.

Список використаної літератури

1. Бартків Н., Бородін К. Яблуко: підручник української мови як іноземної (рубіжний рівень). Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2022. 304 с.
2. Бурак М. Яблуко : підручник з української мови як іноземної (базовий рівень). Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2015. 268 с.
3. Туркевич О. Становлення терміносистеми методики викладання української мови як іноземної : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 220 с.
4. Туркевич О. Українська мова як успадкована: досягнення і потреби. *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ*. IX Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики.

- Мюнхен, 1–4 листопада 2018 року. Readbox unipress. Open Publishing LMU, 2019. С. 192–203.
5. Синчак О. Яблуко : підручник з української мови як іноземної (вищий рівень). Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2015. 367 с.
6. Українська для іноземців – УКУ видав новий підручник «Яблуко» до Дня української писемності та мови. Режим доступу : <https://ucu.edu.ua/news/ukrayinska-dlya-inozemtsiv-uku-vydalo-novuj-pidruchnyk-yabluko-do-dnya-ukrayinskoyi-pysemnosti-ta-movy/>
7. Швець Г. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей. Київ : Фенікс, 2019. 529 с.
8. Rudnyčkyj J. Lehrbuch für ukrainische Sprache. Leipzig : Otto Harrassowitz, 1940. 200 s.
9. Simowycz W. Praktische Grammatik der ukrainischen Sprache für ukrainischen Sprache für den Selbstunterricht. Wien und Leipzig, 1915. 224 s.
10. Smal-Stockyj S., Gartner T. Grammatik der Ruthenischen (Ukrainischen) Sprache. Wien : Buchhandlung der Szewczenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg, 1913. 550 s.

References

1. Bartkiv N., Borodin K. Yabluko: pidruchnyk ukrainskoi movy yak inozemnoi (rubizhnyi riven). Lviv : Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu, 2022. 304 s.
2. Burak M. Yabluko : Pidruchnyk z ukrainskoi movy yak inozemnoi (bazovyi riven). Lviv : Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu, 2015. 268 s.
3. Turkevych O. Stanovlennia terminosystemy metodyky vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi : monohrafiia. Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2015. 220 s.
4. Turkevych O. Ukrainka mova yak uspadkovana: dosiahnennia i potreby. Dialoh mov – dialoh kultur. *Ukraina i svit*. IX Mizhnarodna naukova Internet-konferentsiia z ukrainistyky. München, 1-4 lystopada 2018 roku. Readbox unipress. Open Publishing LMU, 2019. S. 192–203.
5. Synchak O. Yabluko : pidruchnyk z ukrainskoi movy yak inozemnoi (vyschhyi riven). Lviv : Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu, 2015. 367 s.
6. Ukrainka dlia inozemtsiv – UКУ vydav novyi pidruchnyk «Yabluko» do Dnia ukrainskoi pysemnosti ta movy. Rezhym dostupu : <https://ucu.edu.ua/news/ukrayinska-dlya-inozemtsiv-uku-vydalo-novuj-pidruchnyk-yabluko-do-dnya-ukrayinskoyi-pysemnosti-ta-movy/>
7. Shvets H. Teoriia i praktyka navchannia ukrainskoi movy inozemnykh studentiv humanitarnykh spetsialnostei. Kyiv : Feniks, 2019. 529 s.
8. Rudnyčkyj J. Lehrbuch für ukrainische Sprache. Leipzig : Otto Harrassowitz, 1940. 200 s.
9. Simowycz W. Praktische Grammatik der ukrainischen Sprache für ukrainischen Sprache für den Selbstunterricht. Wien und Leipzig, 1915. 224 s.
10. Smal-Stockyj S., Gartner T. Grammatik der Ruthenischen (Ukrainischen) Sprache. Wien : Buchhandlung der Szewczenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg, 1918. 550 s.

SUCCESSFUL COMPLETION OF THE PROJECT

“I WILL LOVE UKRAINIAN CULTURE, OH!”

(A review of the textbook: Nataliia Bartkiv, Kseniia Borodin. *Yabluko: A Textbook of Ukrainian as a Foreign Language (Intermediate Level)* Lviv: Ukrainian Catholic University Press, 2022. 304 p.)

Olesia Lazarenko

European University Viadrina Frankfurt (Oder)

Viadrina Language Center

Große Scharrnstraße, 59, 15230, Frankfurt (Oder) Deutschland

phone: 49 335 5534 3716

e-mail: lazarenko@europa-uni.de
<https://orcid.org/0000-0002-3121-1594>

The review analyzes a textbook on learning Ukrainian as a foreign language for the intermediate level from the Yabluko series, published in Lviv in 2022 by the Ukrainian Catholic University Press. In 2015, two textbooks of this series, planned by the School of Ukrainian Language and Culture at UCU, were published: one by Marianna Burak for the basic level and one by Olena Synchak for the advanced level. The reviewed publication is the final step in the development of the project under the now well-known and legendary name “Yabluko,” which is the original acronym for “I Will Love Ukrainian Culture, O!” The authors, Nataliia Bartkiv and Kseniia Borodin, following the developed principles of compiling this type of textbook and drawing on their own extensive teaching experience, have created an extremely valuable intellectual product designed to teach Ukrainian not only to foreigners but also to those for whom Ukrainian is or is becoming an inherited language, reflecting the current situation in connection with the formation of a new Ukrainian diaspora in Europe. The publication of the textbook was dedicated to the Day of Ukrainian Writing and Language, which was first celebrated in the context of the full-scale Russian invasion of Ukraine after February 2022.

The author analyzes the structure of the textbook, the main teaching approaches and methods of presenting grammatical and thematic material, the level of elaboration of practical tasks and exercises aimed primarily at developing communicative skills of Ukrainian language learners. It is noted that linguistic and country studies aspects are also important elements of the **«Yabluko» at the intermediate level, which introduce readers to Ukrainian history and culture, everyday life, and Ukrainian traditions.**

The educational material presented in the textbook by Nataliia Bartkiv and Kseniia Borodin fully complies with the Standardized Requirements for Teaching Ukrainian as a Foreign Language (Kyiv, 2020) and follows the norms of the current Ukrainian Spelling Norms of 2019.

Key words: textbook, Ukrainian as a foreign language, Ukrainian as inherited language, linguodidactics.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2025

доопрацьована 22.04.2025

прийнята до друку 27.04.2025